

TARİHÎ YÖNÜYLE KÛTAHYA MUTASARRIFI MEHMED EMİN VAHİT PAŞA

Mustafa EĞİLMEZ*

ÖZET

Aslen Kilisli olan Mehmel Emin Vahit Paşa, iyi bir tahsil gördükten sonra devletin üst kademelerinde çeşitli görevler yaptı. Bir ara Kütahya Mutasarrıflığında da bulunan Vahit Paşa, burada kendi adını taşıyan bir kütüphane kurdu. 1821'de Yunan isyanının çıkması esnasında Sakız Adasında görevli bulunan Vahit Paşa, adadaki isyanın bastırılmasında büyük başarılar gösterdi. Bosna Valiliğine tayin olduğu sırada vefat etti(1828). Kabri Çanakkale'nin Geyikli köyünde bulunmaktadır.

Vahit Paşa, âlim, şair, hüner ve marifet sahibi, basiretli ve ileri görüşlü bir kimseydi. Ancak kendisini beğenmiş birisi idi.

ABSTRACT

Having received an excellent education, Mehmet Emin Vahit Paşa, who man born in Kilis, he man charged in many higher government offices. Vahit Paşa, who was also on duty as the governor of Kütahya for a while founded a library in the name of him. Vahit Paşa was on duty in the Sakız Island when the Greek Revolt started in 1821, and he succeeded in stopping the people's revolt. By the time he was promoted to a higher position as a governor of Bosna, he died. His grave is now at the Geyikli village, in Çanakkale.

Vahit Paşa was a wise man, a poet, a skilful man. He tended to have high self esteem, but he managed to pass through many difficulties and he was able to predict the future.

* Yard.DoçDr. DPU. Fen-Edebiyat Fak. Tar. Bl. Öğretim Üyesi

1. HAYATI

Türk tarihi yetmiş ender şahsiyetlerle doludur. Bu şahsiyetlerden birisi de 19. Yüzyılın başlarında yetişmiş olan Mehmed Emin Vahit Paşa'dır.

Kilisli olan Vahit Paşa, Nusayrilerdendir¹. Babasını küçük yaşta kaybeden Vahit Paşa, annesiyle birlikte İstanbul'a gelip yerleşmişlerdi. İstanbul'da annesi Osman Hulusi Efendi adındaki saray baltacısı ile evlendi. Bu sebeple kendisi İstanbullu diye tanınmaktadır².

Vahit Paşa Kilisli olmakla beraber, "Ferzend-i İstanbul'um, Ferzend-i İstanbul" mısrasını devamlı söylerdi. Böylelikle kendisini İstanbullu olarak göstermeye çalışırdı. Devrin şartları içerisinde iyi bir tahsil gördükten sonra maliye kalemine girdi. Daha sonra III. Selim devrinde Galata Voyvodası ve Zecriye Muhassılı olan Topal Halil Efendi'ye intisap ederek Zecriye Başkatibi oldu. Zecriye Muhassılı Ahmed Efendi'nin azlinden sonra bir süre vekâlet edip daha sonra asil olarak Zecriye³ Muhassılı oldu. Hafız İsmail Paşa'nın sadrazamlığı zamanında (1805-1806) görevden alınmış, onun ayrılmasından sonra yerine geçen Galip Paşa'nın tevcihatında Mevkufatçı⁴ olmuştur H.1221-M.1806)

Mevkufatçıktan Nişanlıca⁵ getirilen Vahit Paşa, askerî ve siyasî bir ittifak yapmak için Napolyon'a elçi olarak gönderildi.⁶ Çeşitli sebeplerden dolayı başanlı olamayarak geri döndü.⁷ Daha sonra İngilizlerle barış görüşmeleri için görevlendirildi.⁸

¹ Mehmet SÜREYYA; Sicilli Osmanî, Haz. Seyit Ali kâhraman, C.5, Tarih Vakfı, Yurt Yay. İstanbul-1996, s. 1648

² İ. Hakkı UZUNÇARŞTU; Kütahya Şehri, Devlet Mith. , İstanbul-1932, s.129; Faik Reşit UNAT, Osmanlı Seferleri ve Seferatnâmeleri, Haz. Bekir Sıtkı BAYKUT, T.T.K., Ankara-1968, s.202; Bursalı Mehmet Tahir EFENDİ, Osmanlı Müellifleri, Haz. İsmail ÜZEN, Menâ Yayınevi, İstanbul-1975, s.154

³ Zecriye; Mükirattan alınan resim(vergî) hakkında kullanılan bir tabirdir. Daha geniş bilgi için bkz. M. Z. PAKALIN; Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü, C.3, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul-1983, s.649 ve devamı.

⁴ Mevkufat; Para bedelleri, mahallî tumarlar haslatı, vakıf yerlerden hazineye ait varidat fuzalanı, örfi tekliflerden harbe ait olanlar hakkında kullanılan bir tabirdir. Daha geniş bilgi için bkz. PAKALIN; A.g.e. C.2, s.497 ve devamı.

⁵ Mustafa YEŞİL; "Kilisli Vahit Paşa Kütüphanesi", Ülkü Dergisi, S.25, Uks Basımevi, Ankara-1949, s. 17

⁶ Nişancı; Hükümdarların alîmetlerini taşıyan ferman ve beratları Türklerde "nişan" adı verildiğinden bu alîmeti çekmeğe izni makam sahibine de "Nişancı" denilmştir. Daha geniş bilgi için bkz. M. Z. PAKALIN; A.g.e. C.2, s.697 vd.

⁷ Bursalı Mehmet Tahir EFENDİ, A.g.e., s.154, SÜREYYA, A.g.e., S.1648, UNAT, A.g.e., s.201-202

⁸ Fransa'nın Rusya'ya yakınlaşması, Osmanlı Devleti ile ingiltere aleyhine ittifak yapılması en önemli sebep olarak ifade edilmektedir. Daha geniş bilgi için bkz. Ahmet Cevdet Paşa, Tarih-i Cevdet, C.8, (Sad. Tevîk TEMELKURAN). Üçdal Neşriyat, İstanbul-1966, s.276, vd. UNAT A.g.e., s.201-202

⁹ İ. H. UZUNÇARŞILI; A.g.e., s. 130

Vahit Paşa Çanakkale'de İngilizlerle yapmış olduğu barış görüşmelerinde başan göstererek devletin istekleri doğrultusunda bir anlaşma sağladı. Bu sebeple önce Defter Emini¹¹ ve daha sonra Rikab Reisi¹²-küttâbı¹³ görevine getirildi. Üç ay sonra azledilerek Kütahya'ya sürgün edildi (H.1224-M.1809). İki yıl kadar Kütahya'da görev yaptıktan sonra Tophane Nazırlığı'na getirildi. Bir müddet sonra Tersane Emini¹² oldu. Antalya çevresinde eşkıyalık yapan Tekelioğlu İbrahim'in idamından sonra etrafındakileri yakalamak için görevlendirildi. Bu sırada Teke ve Hamid sancakları vezir payesiyle idaresine verildi(H.1229-M.1813-14). Bir müddet sonra Hanya Muhafızlığı'na getirildi. Burada bir takım sebeplerden dolayı vezirliği elinden alınıp İstanköy adasında ikâmet ettirildi. Yunan isyanının ortaya çıkması ve adalara da sıçraması üzerine H.1236-M1820 tarihinde vezirliği iade edilerek Sakız adası muhafızlığına getirildi. Sahildeki bazı kuvvetlerle Sığla sancağı mütesellimi İlyas-zâde İlyas Ağa da maiyetine verildi¹⁴.

Vahit Paşa Sakız adasındaki bu isyanın bastırılmasında büyük başarılar göstermiştir. Fakat Kaptan-ı derya Nasuh-zâde Ali Paşa ile aralan açılması üzerine Sakız mutasarrıflığından istifa etmiştir. Bir müddet Urla'da kaldıktan sonra Alâiye'de oturması emredilmiştir. Daha sonra da Afyonkarahisar'a tayin edildi. Galip Paşa'nın sadrazam olmasından sonra vezirliği iade edilerek 1824'te Halep valisi oldu. 1826'da vezirliği tekrar alınarak önce Konya'ya, daha sonra da Bursa'ya görevlendirildi. 1827'de vezirliği iade edilerek giderleri kendisi tarafından karşılanmak üzere 500 kişilik birlikle İstanbul Muhafızlığına getirildi. Kısa bir süre sonra Bosna valiliğine tayin edildi. Ancak bu göreve gidmeden vefat etti(1828). Çanakkale'nin Geyikli köyüne defnedildi.¹⁴

2. ŞAHSİYETİ

Vahit Paşa âlim, şair hüner ve marifet sahibi bir kimseydi. Ancak geçimsiz, gururlu, bencil ve kendini beğenmiş birisiydi.¹⁵ Sefinetü'r-rüşâ adlı esere zeyl yazan Süleyman Faik Efendi, Vahit Paşa'nın hasis birisi olduğunu ifade eder.¹⁶ Bu sebeple biriktirdiği dört bin esse aynası mirasçıları olan iki karısına kaldı. Zaten başka mirasçısı da yoktu.¹⁷

¹¹ Geniş bilgi için bkz. PAKALIN; A.g.e., C.1, s.418 vd.

¹² Geniş bilgi için bkz. PAKALIN; A.g.e., C.3, s.44 vd.

¹³ Geniş bilgi için bkz. PAKALIN; A.g.e., C.3 s.465 vd.

¹⁴ Büyük Luceuse Sözlüğü ve Analoopedisi, C.23, s.120611.11. UZUNÇARŞILI; A.g.e., s.130, UNAT, A.g.e., s.202

¹⁵ Bursalı Mehmet Tahir EFENDİ, A.g.e., s.154, UNAT, A.g.e., s.202 UZUNÇARŞILI; A.g.e., s.132, İsmail kâhramanlarca 1826 yılında Bursa valisi İken vefat ettiği yazılmaktadır (Büyük Luceuse, C.23, s.12061)

¹⁶ UNAT, A.g.e., s.202,

¹⁷ UZUNÇARŞILI, A.g.e., s-131, SÜREYYA, A.g.e., s. 1649

¹⁸ SÜREYYA, A.g.e., 1649, (Uzunçarşıl, Vahit Paşa'nın vefatında mücerrematından başka on iki yük kurşun nakdi çıktığını kaydeder. UZUNÇARŞILI, A.g.e., s. 132)

Bu sebeple dört bin kese eğya biriktirmiştir. Mirası iki karısına kalmıştır. Çünkü başka mirasçısı bulunmamaktadır. Başarılı olmasından dolayı kısa sürede makam ve mevki kazanması, İngilizlerle yapılan barış görüşmelerinde muvaffak olması kendisini çekemeyenlerin düşmanlığına sebep oldu. İstanbul'da Ayvansaray'da annesinin yanında oturması, zengin olduğu halde kendisine bir ev almaması ve Ayvansaray civarında Kıptiler'in oturması sebepleri sonucu "Ayvansaraylı Vahit" ve "Çingene Vahit" diye alaya maruz kalmıştır. Kendisi de bunlardan çok iğnelenmiştir.¹⁸ Basiretli ve ileri görüşlü bir kimseydi. Buna delil de Sakız olaylarının çıkmasından evvel Bâb-ı Âlî'yi tedbir alınması için bilgilendirmiş ancak dikkate alınmamıştır. Metanet, ve cesaret sahibi birisiydi. Sakız isyanı sırasında sıkışık bir durumda iken, Fransız konsolosunun yardım teklifini reddetmesi bunu göstermektedir. 1809 yılından itibaren Kütahya'da bulunduğu sıralarda, Kütahya insanının ilim öğrenmedeki gayreti ve kıymetli eserlere ulaşamamalarından doğan sıkıntılardan ve büyük âlimlerden Abdülbâki Fikri Efendi'nin kemâl ve faziletine hürmetinden dolayı, bir kütüphane kurarak kıymetli eserler bırakmıştır.¹⁹ Buradan ayrılmasından sonra da bu kütüphaneye eserler göndererek yardımını sürdürmüştür.²⁰

Ayrıca bu kütüphanenin giderlerinin karşılanması için de vakıf oluşturularak gelirleri kayda alınmıştır.²¹

Kütüphanenin çalışma esaslarını, ihtiyaçlarının karşılanması için tahsis edilen vakıfları, bunların gelirlerinin harcama esaslarını vs. belirten vakfiyesi kendi adını taşıyan kütüphanenin 1230 numaralı yazma eserler bölümünde bulunmaktadır.

Burada dikkat çeken en önemli husus, Kütahya insanının ilme ve ilim öğrenmeye olan ilgi ve hassasiyeti, diğer taraftan da Vahit Paşa'nın ilme ve ilim adamlarına olan kıymeti görmektir.

¹⁸ SÜREYYA, A.g.e., s.1649, UZUNÇARŞILI, A.g.e., s.131

¹⁹ Mehmet Emin Vahit Paşa'nın kurduğu bu kütüphaneye teslim edilen kitapların kayıtları Osmanlı arşivlerindeki 83 nolu dosya ve 22 numaralı ve II Safiri229 tarihli vesikada kayıtlıdır.(Cevdet DADAŞ-ALİLA BATUR, Osmanlı Arşivlerinde Kütahya, Kütahya Belediyesi Yay. Kütahya-1999, s.92-93

²⁰ UZUNÇARŞILI; A.g.e. s.132, Komisyon; Kütahya, Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılına Armağan, İst. Ünr. Yay. İstanbul-1981, s. 747, SÜREYYA; A.g.e. s.1649. Vahit Paşa'nın Sesi, Türk Kütüphaneciler Derneği Yay. Kütahya Şb., S.20. 1995, s.3. Vahit Paşa'nın Teke Sancığı Mutasarrıfı İken Kütahya'da yaptırdığı Kütüphaneye gönderdiği kitapların listesi Osmanlı arşivlerinde 84 nolu dosyada 02 numaralı ve 29 Şevval 1230 tarihli vesikada yer almaktadır.

(DADAŞ- BATUR, A.g.e. s.93)

²¹ Ayrıca bu kaydı gösteren vesika Osmanlı arşivlerinde 82 nolu dosyada ve 46 numaralı ve 27 Şevval1227 tarihli vesikada kayıtlıdır.(DADAŞ- BATUR, A.g.e., s.92, UZUNÇARŞILI, A.g.e., s.133)

3. FAALİYETLERİ

Vahit Paşa Mevkufalçı görevinde bulunduğu sırada, Fransa ile ittifak için görüşme yapmak üzere elçi olarak Paris'e gönderildi. Ancak bir takım siyasi sebeplerden dolayı başarılı olamayarak görevden alındı. Bu sırada Napolyon Bonapart Prusya ile savaşmakta idi. Vahit Paşa, Dan/ig şehrinin kuşatmakta olan Napolyon ile görüşmek üzere görevlendirildi. Ancak Fransa'nın kararsız bir politika takip etmesi, Talleyran'ın münasebetsiz teklifleri ve III. Selim'in hail edilmesi sebeplerinden dolayı görüşmelerden bir netice elde edilemedi. Bir taraftan bu tür bir gelişme olurken, diğer taraftan da Napolyon, Rusya ile anlaşarak Osmanlı Devleti'ni yalnız bırakmıştı. Ruslarla Tilsit antlaşmasını yapan Napolyon'un Paris'e dönmelerinden sonra, Vahit Paşa da Paris'e giderek görüşmelere devam etti. Ancak bir netice alamadı.²²

Bunun üzerine, Vahit Paşa İngilizlerle barış görüşmeleri için Çanakkale'ye gönderildi. Yukarıda ifade edildiği gibi, Napolyon Bonapart ile Çar Aleksandr arasında Osmanlı Devleti ile İngiltere aleyhine olarak yapılan Tilsit ve Erfurt antlaşmaları, iki devlet arasındaki savaş haline son verecek ve bir savunma antlaşmasına zemin hazırlayacak. İngilizlerle yapılan görüşmeler neticeye ulaştı. Ancak bir takım pürüzlerden dolayı antlaşma kolay olmadı. 5 Ocak 1809'da Çanakkale(Kale-i Sultaniye) antlaşması imzalandı.²³

Bu antlaşmayla Osmanlı Devleti, savaş durumunda olduğu İngiltere ile barış yapmış ve onunla ittifak yapmıştır. Bu da Osmanlı Devleti'ne büyük bir destek ve avantaj sağladığı gibi, Rus-Fransız ittifakına karşı da bir denge unsuru kazandırdı.

Ayrıca boğazların yabancı devletlerin savaş gemilerine kapalılığı ilkesi, ilk defa devletler arası bir antlaşmada yer alması, antlaşmanın getirdiği önemli bir değişikliktir. Bu da boğazlar üzerinde İngiliz-Rus rekabetinin açığa çıkmasına sebep olmuştur.²⁴

Vahit Paşa Osmanlı Devleti'nin isteği doğrultusunda başta muvaffak olduğu için görevi yükseltilecek Defter Emini ve kısa bir süre sonra da Rikâb Reisü'l-Küttâbı görevlerine getirildi. Fakat bir takım sebeplerden üç ay sonra görevinden azledilerek Kütahya'ya sürüldü.²⁵

²² UNAT, A.g.e., s.201-202, Ahmet Cevdet Paşa, Tarih-i Cevdet, C.8, s. 133.276.277.293,295, Daha geniş bilgi için bk? A. Şükrü ESMEK, Siyasi Tarih, İstanbul-1944. s.76,

²³ Daha geniş bilgi için bkz. Cemal TUKİN, Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Boğazlar Meselesi, İstanbul-1947, s. 108 vd. Ahmet Cevdet Paşa, Tarih-i Cevdet, C.8, s.83-89

²⁴ Daha geniş bilgi için bkz. Rıfat UÇAROL, Siyasi Tarih, İstanbul-1985, s.74

²⁵ UZUNÇARŞILI, A.g.e., s.130, Mustafa YEŞİL, A.g.m., s.17-18

Çeşitli kaynaklarda Vahit Paşa'nın Kütahya'ya sürülmesine sebep olarak; İngilizlerle yapılan barış görüşmelerinde başarılı olmasından dolayı kibirlenmesi, devlet adamlarını tahkir edip haffa alması, padişahın bazı hatt-ı hümayunlarını tenkit etmesi ve bazı liyakatsiz kâtiplerin maaşlarını hazinneyi korumak maksadıyla vermemesi, şikayette bulunanları tekdire kalkışması üzerine padişah tarafından sürgüne gönderildiği kaydedilmektedir.²⁸

Kütahya'da kaldığı süre içerisinde bir kütüphane kurar. Bu kütüphane çeşitli değişikliklerle günümüze kadar faaliyetlerini sürdürür. Kütüphanenin ilk kuruluş yeri, Ulu Caminin son cemaat yerindeki küçük bir odadır. Bunu odanın giriş kapısının üzerindeki kitabeden de anlamaktayız.²⁹ Bu kütüphane bu gün Türkiye'nin yazma eserler bakımından sayılı kütüphanelerinden birisidir. Kendi eserleri ile birlikte tarihleri çok eski olan kitaplar bulunmaktadır.

1932 yılına kadar ilk kurulduğu yerde faaliyetini sürdüren kütüphane, daha sonra Ulu Cami yanında bulunan Germiyançoğlu II. Yakup Bey tarafından yaptırılan imaret binasına nakledilir. 1981 yılında Eski Hükümet Konağının yanındaki binanın 4. katına taşınır. Ancak burada eski eserler kalarak diğer eserler öğretmen evinin binasına nakledilir. Bu gün Adnan Menderes İş Hanı'nda faaliyetini devam ettirmekte olup eski eserler de burada bulunmaktadır.

Vahit Paşa affedilip İstanbul'a döndüğünde Tophane Nazırı, bir yıl sonra Tersane-i Amire Eminliği'ne getirilmiştir. Deha sonra vezir rütbesiyle Teke ve Hamit Sancakları valiliğine tayin edildi. Burada Tekelioğlu İbrahim'in ölümünden sonra bıraktığı malları devlet hesabına tespit işini yerine getirerek bu ailenin Selanik'e gönderilmesini sağladı. Buradan Hanya muhafızlığına getirildi. Kısa bir süre sonra da vezirliği alınarak İstanköy adasında ikâmet ettirildi. Aynı yıl vezirliğini tekrar alarak Sakız adası muhafızı oldu. 1821'de baş gösteren Rum isyanı Sakız adasına da sıçradı. Dışardan gelen kuvvetlere Sakız Rumları da iştirak ettiler. Vahit Paşa isyanın bastırılmasında büyük başarılar gösterdi. Fransız konsolosunun yardım talefini reddederek metanet ve cesaretini göstermiştir. Yirmi günden fazla süren

²⁸ Ahmet Cevdet Paşa, Tarih-i Cevdet, C.9, s. 140-141

- Kitabenin günümüze Türkçe'sindeki metni şöyledir;

Kâmûs-ı 'ilm-i 'urfân sabık rûs-i zî-şân
Yâni Vahîd-i devrân 'allâme-i zamâne
Mîsbâh-ı dîn ü devlet-mîşkât bezm-i re'fet
Dâr'-ı siric hümmet-i bir fîzâ-ı yegâne
Muhtâr-ı 'akdînün bühtâr-ı fîm lûm
Kâh o zât vâllâ dârf l-kîtib irşâ
Koydu fîmâ-ı şîâ lîtfetî tâlebâne
Tahrîr okandı 'ayn-ı nizâmü'l-le'l târih
Cüd Vahîd Efendi yaptı kitâbhânc (H.1227-M.1812)

Sakız isyanı, Kaptan-ı derya Nâsuh-zâde Ali Paşa komutasındaki Türk donanmasının yardımıyla bastırıldı.³⁰

Bu durum Avrupa kamuoyu tarafından Türklerin Rumları katlettikleri şeklinde yansıtıldı. Halbuki bütün Rum isyanı boyunca en büyük vahşetleri yapanlar Rumlar idi. Silahsız halkı canavarca işkencelerle öldürmekte idiler. Rumlar zalim iken mazlum tavrını takınarak, Avrupa devletler ve milletlerini kendilerine acıdırmanın yolunu buluyorlardı. Rumların gerçekle alakası olmayan ifadeleri bütün Avrupa'da Türkler aleyhine bir hareketin meydana gelmesine sebep olmakta idi. Kralık taraftarları bu isyanı haçlı ruhuyla ve Hristiyan olduklarından dolayı, hürriyet taraftarları ise hürriyet mücadelesi telakki ettikleri için asi ve hunhar Rumların tarafını tutuyorlardı. Bu durum karşısında bu çeyit hareketlerin kendi memleketlerinde de örnek olmasından çekindiği için Osmanlı Devletine taraftar olan Avusturya başvekili Prens Meternich, devamlı olarak Bâb-ı âli'yi sıkıştırarak bir an evvel Rum isyanının her ne şekilde olursa olsun bastırılmasına destek veriyordu.³¹

Bütün bunlar olurken Vahit paşa, İpsara adasındaki Rumların üzerine de gitmek istemiştir. Ancak Nâsuh-zâde Ali Paşa karşı çıkmıştır. Bunun üzerine ikisinin arası açıldı. Bu sebeple ikisi de birbirini Bâb-ı âli'ye şikayet etmiştir. Fakat Vahit Paşa sağlığını bahane ederek istifa etmiştir.

Vahit Paşa daha Sakız adasından ayrılmadan Kaptan-ı derya Ali Paşa düşman saldırganına uğradı. Ateş alan kalyonundan kaçarken bir ağaç parçası başına düşerek vefat etti. Vahit Paşa'nın Ali Paşa'ya kasatlı olarak yardım etmediğini Ali Paşa'nın torunu Mahruki-zâde Cafer Bey ifade etmektedir. Anadolu yakasına geçip Urla'ya yerleşen Vahit Paşa, İstanbul'dan kendisine uygun bir görev istemiştir. Ancak Ali Paşa'ya yardım etmemesi sebebiyle vezirliği alınarak Alaiye'de oturması emredildi. Kısa bir süre sonra da Afyonkarahisara nakledildi.

Galip Paşa'nın Sadrazam olmasından sonra vezirliği iade edilen Vahit Paşa, Halep Valisi oldu(1824). İki yıl sonra tekrar vezirliği alınarak Konya'ya, arkasından Bursa'ya gönderildi. 1827'de vezirliği tekrar verilerek maaşları kendisi tarafından verilmek üzere 500 askerle Akdeniz boğazı civarında Eski İstanbul Muhafızlığı'na getirildi. Arkasından Bosna Valisi oldu. Hareketinden evvel 14 Ağustos 1828'de vefat etti.³²

28 UZUNÇARŞILI.A.g.e., s.130-131

³¹ Zuhri DANİŞMAN, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, C.11.Z.D. Yayınevi, İstanbul-1966, s.245-246

30 UZUNÇARŞILI.A.g.e., s. 131, SÜREYYA, A.g.e., s.1649, Bursalı Mehmet Tahir Efendi, A.g.e., s. 154

Vahit Paşa, Kütahya'da açtığı kütüphaneden başka, Kilis'te babasının kabrini de yaptırdığı bilinmektedir.¹¹

4. ESERLERİ

Vahit Paşa ikisi basılmış altı eseri vardır. Bu eserler sırasıyla şunlardır.

4.1. Fransa Sefaretnâmesi :¹²

Bu eser Napolyon'a elçi olarak gittiği zaman tuttuğu notları ve hatıralarından meydana gelmiştir. İki baskısı vardır, İlk baskı 1286'da Matbaa-i İlimiye-i Osmaniyede, İkinci baskısı da 1304'te Ebuzziya basımında yapılmıştır. Küçük boy 118 sayfadan oluşan kendi el yazması bir nüshası kendi adını taşıyan kütüphanede 1028 nolu cilt içerisinde bulunmaktadır. Bu nüsha basılmış nüshalardan farklıdır.

4.2. Minhacü'r-Rümat:

Yedi bâhtan oluşan bu eser, okçuluğa dairdir. İçerisinde okçuluğun tarihçesi, İstanbul'da Okmeydanı'nda yürütülen ustâler ve burada bulunan yerlerin özellikleri verilmektedir. 68 varaklıan oluşan eserin kendi el yazma nüshası adını taşıyan kütüphanede 1020 numaralı kayıta bulunmaktadır.

¹¹ SÜREYYA, A.g.e., s.1649

¹² Bu eserin yazma ve basma nüshaları ile birlikte, hakkında yayınlanmış eserlerde bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

I-BASIMLAR: Bunlar kitap halinde üç defa basılmıştır.

- a) Sefiretnâmesi-i Seyyid Mehmet Emin Vahid Efendi,Paris-1843 (Paris Şark Dilleri Mektebi Yayınlarından: Relation de l'ambassade de Mohammed Vahid Efendi)
- b) Sefiretnâmesi-i Seyyid Vahid Efendi, İstanbul-1283
- c) Fransa Sefiretnâmesi (temsil-i sinî), İstanbul-1304

II-YAZIMLAR:

- a)Ankara, Türk Tarih Kurumu Yazmaları, No. Y 53.
- b)İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Esat Efendi, No. 2277
- c)İstanbul, İ. Üniversitesi Kütüphanesi, Yıldız yazmaları, No.343
- a)İstanbul Şehir Kütüphanesi, Cevdet Bey yazmaları, No. K. 38 (Bu nüshanın 75-138. sayfalarında 1808'de İngiltere ile yapılan barış antlaşması hakkında Vahit Efendi'nin Padişaha sunduğu takrinin bir sureti yer almaktadır. Ayrıca, yazmanın sonunda bir sefirin nasıl bir adam olması ve kendi devletine nasıl tutulması gerektiği hakkında ilgi çekici bazı düşünceler bulunmaktadır.)
- d)İstanbul Şehir Kütüphanesi, Cevdet Bey yazmaları, No. K.55/1
- e) İstanbul Şehir Kütüphanesi, Cevdet Bey yazmaları, No. 409 (Vahit Efendi'ye verilen talimatı aynen ve Sefiretnâme metni kısmen ihtiva eden kâğıt ve elâk bir nüshadır.)
- f) Vıyana, Kunst - Akad. No.282
- g)Paris, Bibl. Nat., No. S. 507
- h)İstanbul Üniversitesi Tarih yazmaları, No. 1240
- i) İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi, Hazine, No. 1437 (Bu nüshada Napolyon ile Talleyrand'ın birer mektup suretleri vardır.)
- k) İstanbul Fatih Millet Kütüphanesi, No. 338
- l)İstanbul Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi, Cevdet Paşa Kitapları, No. 82

4.3. Şerh-i Kaside-i Dimyatıyye:

97 büyük yapraklıan oluşan eser, Şeyh Nurettin Dimyatî'nin Esmâ-i Hüsnâ kasidesinin şerhi olup İstanköy adasında bulunduğu sırada kaleme almıştır. Kendi el yazma nüshası adını taşıyan kütüphanenin 71T numaralı kayıta bulunmaktadır.

4.4. Tarih-i Vak'a-i Cezire-i Sakız:

1821'de ortaya çıkan Rum isyanının bastırılmasında denizden ve karadan yapılan çarpışmaların kısa bir tarihidir. Eseri kaleme almasındaki amaç, Ali Paşa'ya yardım etmemesini kapatmak maksadı olduğu ifade edilmektedir. 1290'da Mekteb-i Sanayi basımında basılmış, ancak bu nüshalar hem eksik, hem de ifadeleri değiştirilmiştir. Eser 38 varaklıan oluşmaktadır Kendi el yazması nüshası adını taşıyan kütüphanenin 1043 numaralı kaydında bulunmaktadır.

4.5. Devlet-i Aliyye ile İngiltere Devleti Süret-i Musâlahası ile İcmâl-i Mükâlmelerini hâvi Takrir Tazında Risale:

28 varaklıan oluşan bu eser adını taşıyan kütüphanenin 1028 numaralı kaydında bulunan cildin içerisinde,dir.

4.6. Avrupa Devletlerini Nâtk Hülâsa:

28 varaklıan oluşan bu eser de 1028 numaralı kayıta bulunan cildin içerisinde,dir. 1811 tarihindeki Avrupa devletlerinin tarih ve coğrafyalarından bahseden kısa bir özettir.

Vahit Paşa'nın bu eserlerinden başka, kendi eserlerinin çeşitli yerlerinde divan edebiyatı tarzında şiirleri de vardır. Fakat bunlar önemli bulunmamaktadır.¹³

m) Ankara Milli Kütüphane yazmaları, No. A 712 (V. 44 B-80 B). Aynı mecmuada (V. 81 - B-104 A) "Devlet-i 'Aliyye ile İngiltere Devleti'nin süret-i musalahasıyla İcmâl-i mükâlmelerini Hâvi Husûs-ı mezbûrun Murahhas ve Me'rûfûnu Seyyid Mehmet Vahid Efendi'nin İktâm-ı maslahatına Kaleme Aldığı Takrir" de bulunmaktadır.

III-NEŞRİYAT:

- a) Selâhatin GÜNGÖR. "III, Selim'in Sefiri Napolyon'u Görmeğe Nasıl Gitti", Cumhuriyet Gazetesi, 16-17 Temmuz 1941 tarihli nüshaları.
- (UNAT, A.g.e., s.202-203, SÜREYYA, A.g.e., 1649)
- 33 YEŞİL, A.g.m., s.18, UZUNÇARŞILI, A.g.e., s.132, Bursalı Mehmet Tahir Efendi, A.g.e., s.154, Ali BERBEROĞLU, "Vahit Paşa İ. Halk Kütüphanesi", Kütahya,(Ahaliir'ün Doğamunun 100. Yılına Armağan), Kütahya Belediyesi Yay., İstanbul-1981/1982, s.747

KAYNAKÇA

- AHMET CEVDET PAŞA, *Tarih-i Cevdet*, C.8, (Sad. Tevfik TEMELKURAN), Üçdal Negriyat, İstanbul-1966
- AHMET CEVDET PAŞA, *Tarih-i Cevdet*, C.9, (Sad. Tevfik TEMELKURAN), Üçdal Negriyat, İstanbul-1966
- BERBEROĞLU, Ali, "Vahit Paşa İl Halk Kütüphanesi", Kütahya, (Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılma Armağan), Kütahya Belediyesi Yay., İstanbul-1981/1982,
- Bursalı Mehmet Tahir EFENDİ, *Osmanlı Müellifleri*, (Haz. İsmail ÖZEN), Meral Yayınevi, İstanbul-1975
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, C.23
- DADAŞ, Cevdet, - BATUR, Atilla, *Osmanlı Arşivlerinde Kütahya*, Kütahya Belediyesi Yay. Kütahya-1999
- DANIŞMAN, Zuhuri, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.II, Z.D. Yayınevi, İstanbul-1966
- ESMER, A. Şükrü, *Siyasi Tarih*, İstanbul-1944
- Mehmet SÜREYYA; *Sicilli Osmanî*, (Haz. Seyit Ali kahraman), C.5, Tarih Vakfı, Yurt Yay. İstanbul-1996
- PAKALIN, M. Z., *Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü*, C.3, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1983
- TUKİN, Cemal, *Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Boğazlar Meselesi*, İstanbul-1947
- UÇAROL, Rıfat, *Siyasi Tarih*, İstanbul-1985
- UNAT, Faik Reşit, *Osmanlı Sefirlerive Sefaretnâmeleri*, (Haz. Bekir Sıtkı BAYKUT), TTK., Ankara-1968
- UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, *Kütahya Şehri*, Devlet Mtb. , İstanbul-1932
- Vahit Paşa'nın Sesi, Türk Kütüphaneciler Derneği Yay. Kütahya Şb., S.20, 1995
- YEŞİL, Mustafa, "Kilisli Vahit Paşa Kütüphanesi", *Ülkü Dergisi*, S.25, Ulus Basımevi, Ankara-1949

Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Sayı: 5 Haziran 2001

KÜTAHYA FUTBOL HAKEMLERİNİN SOSYO-KÜLTÜREL YAPILARI, HAKEMLİĞE YÖNELME SEBEPLERİ VE HAKEMLİK ANLAYIŞLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

*Mehmet ACET

ÖZET

Bu araştırma, futbol gibi gündümüzde, spor dalları arasında oldukça önemli bir yeri bulunan futbol hakemliğinin, futbolun gelişmesine ve ilerlemesine katkısının bulunduğu düştüncesinden hareketle, Kütahya Bölgesinde çeşitli klasman grubundan faal olarak görev yapan 60 futbol hakeminin, sosyo-kültürel yapıları ve hakemliğe yönelmelerinde etkili olan kriterlere yönelik bir araştırmadır. Araştırma, 1999-2000 futbol sezonunun Mart-Nisan aylarında Kütahya'da gerçekleştirilmiştir.

Yapılan alan araştırması sonucu elde edilen veriler, SPSS For Windows 7.5 paket programında frekans ve persent değerleri alınarak veriler tablo haline dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır.

Sonuçta ise; araştırmamıza katılan faal futbol hakemlerinin çoğunluğunun devlet memuru, il öğretmeni ve öğrencilerden oluştuğu, yine hakemlerin çoğunluğunun, lise mezunu ve üniversite öğrencisi olduğu, daha önce futbol branşında, amatör olarak uğraştıklarını ve hakemliğe başlamalarındaki etkenlerden, arkadaş çevresinin ve ailesinin etkili olduğu, hakemlik yaparken maddi gelir beklemeden manevi bir haz aldıkları ön plana çıkmıştır. Yani hakemliği bir meslek olarak değil, amatör bir anlayış içerisinde yaptıkları bulunmuştur.

* Okl. Dumlupınar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu